

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

VÉGESELEM-MÓDSZEREK
ÖSSZEHASONLÍTÁSA TÁRIGÉNY ÉS
KONVERGENCIA SZEMPONTJÁBÓL

Szakdolgozat

Szabó Emerencia Éva

Alkalmazott matematikus MSc, Alkalmazott analízis szakirány

Témavezető: Horváth Tamás, egyetemi tanársegéd
Alkalmazott Analízis és Számításmatematikai Tanszék

Budapest, 2013

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Folytonos Galjorkin-módszer	5
2.1. Elméleti alapok	5
2.2. A módszer ismertetése	7
2.3. A folytonos módszer implementálása	9
2.3.1. τ_h felbontás	9
2.3.2. Mátrixösszefűzés	12
2.3.3. w kiszámítása	17
2.3.4. $H^1(\Omega)$ és $L^2(\Omega)$ norma	18
3. Nemfolytonos Galjorkin-módszer (DG)	19
3.1. A módszer ismertetése	19
3.2. A nemfolytonos módszer implementálása	22
3.2.1. τ_h felbontás	22
3.2.2. Mátrixösszefűzés	23
3.2.3. w kiszámítása	25
3.2.4. $L^2(\Omega)$ norma	25
4. Konvergencia	26
4.1. Folytonos módszer konvergenciája	26
4.2. Nemfolytonos módszer konvergenciája	28
5. Összehasonlítás	30
5.1. Eredmények háromszögelemekkel	31
5.2. Eredmények téglalapelemekkel	35
Irodalomjegyzék	38

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni témavezetőmnek, Horváth Tamásnak, hogy hasznos tanácsaival, észrevételeivel segítette szakdolgozatom elkészülését. Köszönöm a sok segítséget, melyet a konzultációk során és e-mailen keresztül kaptam. Nagyon hálás vagyok, hogy sokat segédkezett az implementáció során felmerülő hibakeresésben.

Hálával és köszönettel tartozom családomnak, szeretteimnek támogatásukért és az erőt adó biztatásért.

1. fejezet

Bevezetés

Az elliptikus parciális differenciálegyenletek numerikus megoldásának egyik leghatékonyabb módszere a különböző végeelem-módszerek. Gyakorlatban is számos helyen alkalmazzák ezeket a módszereket, pl.: fizikai folyamatok modellezése, mérnöki szimulációk stb.

Szakedolgozatom témája a folytonos és nemfolytonos Galjorkin-módszerek implementálása és összehasonlítása tárigény és konvergencia szempontjából. A dolgozat során először az elméleti háttérrel mutatom be, azt követően áttérek a Matlabban történő implementálásra. A folytonos és nemfolytonos esetben is háromszögeket illetve téglalapokat választottam elemeknek.

A 4. és 5. fejezet tárgyalja részletesebben a különböző konvergenciatételeket illetve kiszámításra kerülnek a tárigények. Ezek segítségével definiálok egy hatékonysági függvényt, ami alapján készül az összehasonlítás. Az utolsó részben a Matlabban megírt kódokat néhány tesztfüggvényre futtatom és a kapott konvergencia ábrák egybevetésével vonom le a konklúziót a módszereket illetően.

2. fejezet

Folytonos Galjorkin-módszer

2.1. Elméleti alapok

A végeselem-módszerek összehasonlítása során a következő elliptikus Dirichlet peremérték-feladattal fogunk foglalkozni. Keressük azt az $u \in C^2(\Omega) \cap C(\bar{\Omega})$ függvényt, melyre

$$\begin{aligned} -\Delta u &= f & \Omega\text{-n,} \\ u|_{\partial\Omega} &= g, \end{aligned}$$

ahol $\Omega \subset \mathbb{R}^n$ korlátos tartomány, $f \in L^2(\Omega)$, $g \in H^{1/2}(\partial\Omega)$.

Elsőként tekintsük a homogén Dirichlet peremfeltétel esetét

$$\begin{aligned} -\Delta u &= f & \Omega\text{-n,} \\ u|_{\partial\Omega} &= 0. \end{aligned}$$

A klasszikus feladatot írjuk át először gyenge alakra. Ehhez válasszunk egy $v \in C_0^1(\Omega)$ tesztfüggvényt. Az egyenletet szorozzuk meg a tesztfüggvénnyel és integráljuk Ω -n,

$$\int_{\Omega} -\Delta u v = \int_{\Omega} f v.$$

Az egyenlet bal oldalán a Green-tételt alkalmazva kapjuk, hogy

$$\int_{\Omega} \nabla u \cdot \nabla v - \int_{\partial\Omega} \partial_{\nu} u v = \int_{\Omega} f v,$$

ahol ν jelöli a kifelé mutató normálist. Mivel $v = 0$ a peremen, ezért

$$\int_{\partial\Omega} \partial_{\nu} u v = 0.$$

Így a következő összefüggést kapjuk:

$$\int_{\Omega} \nabla u \cdot \nabla v = \int_{\Omega} f v. \tag{2.1}$$

Gyenge alaknál az u megoldásnak nem kell C^2 -ben lennie, elég, ha $u \in H^1(\Omega)$. Homogén Dirichlet peremfeltétel esetén elegendő, ha $u \in H_0^1(\Omega)$.

2.1.1. Definíció. $H^1(\Omega) = \{u \in L^2(\Omega) : \partial_i u \in L^2(\Omega) \ \forall i = 1, \dots, n\}$, $\|u\|_{H^1(\Omega)}^2 = \|u\|_{L^2(\Omega)}^2 + \|\nabla u\|_{L^2(\Omega)}^2$.

2.1.2. Definíció. $H_0^1(\Omega) = \{u \in H^1(\Omega) : u|_{\partial\Omega} = 0\}$, $\|u\|_{H_0^1(\Omega)}^2 = \|\nabla u\|_{L^2(\Omega)}^2$.

2.1.3. Definíció. Homogén Dirichlet peremérték-feladat gyenge megoldása $u \in H_0^1(\Omega)$, mely teljesíti (2.1)-et $\forall v \in H_0^1(\Omega)$ -ra.

2.1.4. Állítás. Ha $u \in C^1(\bar{\Omega})$ kielégíti a klasszikus Dirichlet feladatot, akkor gyenge megoldás is. Ha $u \in C^2(\Omega) \cap C^1(\bar{\Omega})$, akkor u a klasszikus feladatnak is megoldása.

Legyen $a(u, v) := \int_{\Omega} \nabla u \cdot \nabla v$. Ekkor $a : H_0^1(\Omega) \times H_0^1(\Omega) \rightarrow \mathbb{R}$ bilineáris forma, amely

a) korlátos, azaz $\exists M > 0$, hogy $|a(u, v)| \leq M \cdot \|u\|_{H_0^1(\Omega)} \|v\|_{H_0^1(\Omega)} \ \forall u, v \in H_0^1(\Omega)$

b) koercív, azaz $\exists m > 0$, hogy $a(u, u) \geq m \|u\|_{H_0^1(\Omega)}^2 \ \forall u \in H_0^1(\Omega)$.

A következő állítás bizonyításától eltekintünk, [3]-ban részletesen megtalálható.

2.1.5. Állítás. A $H^1(\Omega)$ norma és a $H_0^1(\Omega)$ norma ekvivalens a $H_0^1(\Omega)$ -n.

Most tekintsük az egyenlet jobb oldalát. Jelölje $lv := \int_{\Omega} f v$. Ekkor $l : H_0^1(\Omega) \rightarrow \mathbb{R}$ korlátos, lineáris funkcionál.

2.1.6. Tétel (Lax-Milgram lemma). Legyen H valós Hilbert-tér, $a : H \times H \rightarrow \mathbb{R}$ korlátos, koercív, bilineáris forma, $l : H \rightarrow \mathbb{R}$ korlátos, lineáris funkcionál. Ekkor $\exists! u \in H$, melyre $a(u, v) = lv \ \forall v \in H$.

Tehát a gyenge megoldás keresése során egy olyan $u \in H_0^1(\Omega)$ függvényt keresünk, melyre $a(u, v) = lv$ teljesül $\forall v \in H_0^1(\Omega)$ esetén. Ezen u létezését és egyértelműségét a Lax-Milgram lemma biztosítja.

Most térjünk át az inhomogén Dirichlet perem esetére, amely könnyen visszavezethető a homogén esetre. A klasszikus feladat:

$$\begin{aligned} -\Delta u &= f & \Omega\text{-n,} \\ u|_{\partial\Omega} &= g. \end{aligned}$$

Ekkor legyen u_0 olyan, hogy $u_0|_{\partial\Omega} = g$, $u = w + u_0$. Így w -re egy homogén peremfeltételű feladatot kapunk:

$$\begin{aligned} -\Delta w &= f - (-\Delta u_0), \\ w|_{\partial\Omega} &= 0. \end{aligned}$$

A homogén eset gyenge alakja alapján $\forall v \in H_0^1(\Omega)$ -ra igaz a következő összefüggés:

$$\underbrace{\int_{\Omega} \nabla w \cdot \nabla v}_{a(w,v)} = \int_{\Omega} f v - \underbrace{\int_{\Omega} \nabla u_0 \cdot \nabla v}_{a(u_0,v)},$$

$\tilde{l}v := \int_{\Omega} f v - a(u_0, v)$ jelöléssel, $\forall v \in H_0^1(\Omega)$ -ra

$$a(w, v) = \tilde{l}v.$$

2.2. A módszer ismertetése

A folytonos Galjorkin-módszer során a közelítő megoldást, melyre teljesül, hogy

$$a(u_h, v) = l v \quad \forall v \in H_0^1(\Omega),$$

a $H_0^1(\Omega)$ egy véges dimenziós V_h alterében fogjuk keresni. V_h bázisfüggvényeit jelölje $\phi_1, \phi_2, \dots, \phi_N$.

$$?u_h \in V_h : a(u_h, v_h) = l v_h \quad \forall v_h \in V_h \quad (2.2)$$

Az u_h közelítő megoldást írjuk fel a bázisfüggvények segítségével: $u_h = \sum_{j=1}^N c_j \phi_j$. Cél a c_j együtthatók meghatározása. Az u_h bázisfüggvényekkel való felírását a 2.2-be helyettesítve kapjuk, hogy

$$a \left(\sum_{j=1}^N c_j \phi_j, v_h \right) = l v_h \quad \forall v_h \in V_h.$$

Elég a bázisfüggvényekre megkövetelni az egyenlőséget, ezért

$$a \left(\sum_{j=1}^N c_j \phi_j, \phi_i \right) = l \phi_i \quad (i = 1, \dots, N).$$

Mivel a bilineáris forma, ezért érvényes a következő átalakítás,

$$\sum_{j=1}^N c_j a(\phi_j, \phi_i) = l \phi_i \quad (i = 1, \dots, N).$$

$$s_{ij} := a(\phi_j, \phi_i), \quad w_i := l \phi_i$$

Így egy lineáris egyenletrendszert kaptunk

$$\sum_{j=1}^N s_{ij} c_j = w_i \quad (i = 1, \dots, N),$$

ahol

$$s_{ij} = \int_{\Omega} \nabla \phi_j \cdot \nabla \phi_i, \quad S = \{s_{ij}\}_{i,j=1,\dots,N}.$$

2.2.1. Állítás. S pozitív definit.

Bizonyítás: Legyen $c \in \mathbb{R}^n, c \neq \mathbf{0}, v_h := \sum_{j=1}^n c_j \phi_j$.

Ekkor $Sc \cdot c = \sum_{i,j=1}^n s_{ij} c_j c_i = \sum_{i,j=1}^n a(\phi_j, \phi_i) c_j c_i = a\left(\sum_{j=1}^n c_j \phi_j, \sum_{i=1}^n c_i \phi_i\right) = a(v_h, v_h)$. Mivel a koercív, ezért $\exists m > 0$, hogy $a(v_h, v_h) \geq m \|v_h\|^2$. A $v_h \neq \mathbf{0}$, ezért $Sc \cdot c = a(v_h, v_h) \geq m \|v_h\|^2 > 0$. Ezzel bebizonyítottuk, hogy az S mátrix pozitív definit. ■

2.2.2. Következmény. Az $Sc = w$ lineáris egyenletrendszernek egyértelműen létezik megoldása.

A konvergenciatételekről a későbbiekben lesz szó. A végeelem-módszereknél a V_h alteret szakaszonként polinomok alkotják. Az Ω tartományt felosztjuk két dimenzió esetén pl. háromszögekre vagy téglalapokra, három dimenzió esetén pl. tetraéderekre vagy téglákra. A szakdolgozat két dimenziós feladatokkal foglalkozik első-, másod-, ill. harmadfokú polinomok esetén háromszög felosztással és téglalap felosztással is. Az Ω felbontásának a következőket kell teljesítenie:

2.2.3. Definíció (τ_h felbontás). $T_1, \dots, T_M \subset \Omega, \partial T_k$ Lipschitz-folytonos $\forall k = 1, \dots, M, \text{int } T_k \cap \text{int } T_l = \emptyset (\forall k \neq l), \cup_{k=1}^M T_k = \Omega$ valamint $T_k \cap T_l$ csak csúcs, teljes oldal vagy üres halmaz lehet.

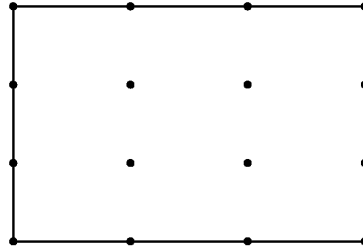
2.2.4. Definíció. h -val jelöljük a τ_h finomságát, ahol $h = \max_{k=1, \dots, M} \text{diam}(T_k)$.

A dolgozatban bemutatott módszerek során a τ_h minden eleme azonos típusú és minden T_k -n azonos fokszámú polinomokat alkalmaztam. A bázisfüggvények bizonyos csomóponti értékek segítségével adhatóak meg egy adott T_k elemen. Minden csomóponti értékhez tartozni fog egy bázisfüggvény, amely az adott csomópontban 1-et vesz fel, a többi csomópontban pedig 0-t. Csomóponti értékek pl: csúcsok, felezési pontok stb. A dolgozatban használt felbontások és V_h alterek:

- T_k háromszög $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{\text{szakaszonként lineáris függvények}\}$
A bázisfüggvényeket az adott T_k háromszög csúcspontjaiban lévő értékek határozzák meg, ezek lesznek a csomóponti értékek.
- T_k háromszög $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{\text{szakaszonként másodfokú függvények}\}$
A csomóponti értékek a T_k háromszög csúcspontjai és az oldalak felezési pontjai.

- T_k háromszög $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{\text{szakaszonként harmadfokú függvények}\}$
A csomóponti értékek a T_k háromszög csúcspontjai, az oldalak harmadoló pontjai és a súlypont.
- T_k téglalap $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{a + bx + cy + dxy \text{ alakú, elemenként bilineáris függvények}\}$
A T_k téglalap csúcspontjai a csomóponti értékek.
- T_k téglalap $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{u : u|_{T_i} \in \text{span}\{1, x, y, xy, x^2, y^2, x^2y, x^2y^2, xy^2\}\}$
A csomóponti értékek: a T_k téglalap csúcspontjai, az oldalak felezési pontjai és a súlypont.
- T_k téglalap $\forall k = 1, \dots, M$
 $V_h = \{u : u|_{T_i} \in \text{span}\{1, x, y, xy, x^2, y^2, x^2y, x^2y^2, xy^2, x^3, y^3, x^3y^2, x^3y, x^2y^3, xy^3, x^3y^3\}\}$
A csomóponti értékek az alábbi ábrán látható pontok, ahol a téglalap oldalain a csúcsokon kívül a harmadoló pontok találhatóak.

2.3. A folytonos módszer implementálása

Ebben a fejezetben a folytonos Galjorkin-módszer implementálásáról lesz szó. A kódokat Matlab-ban készítettem.

A megoldandó feladat a következő:

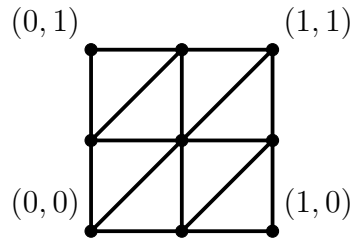
$$\begin{aligned} -\Delta u &= f, \\ u|_{\partial\Omega} &= g. \end{aligned}$$

Az Ω tartomány minden esetben a $[0, 1] \times [0, 1]$ egységnyezet lesz.

2.3.1. τ_h felbontás

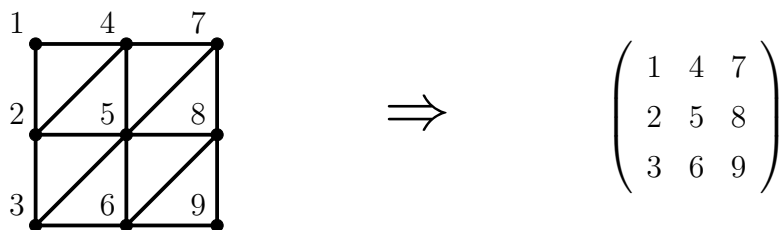
Először az Ω τ_h felbontását készítjük el, ahol az egyik esetben a T_i elemek csak háromszögek, a másik esetben pedig csak téglalapok. Az egységnyezetet x irány-

ban m részre, y irányban n részre osztjuk fel. Ezekben a rácspontokban vagyunk kíváncsiak a közelítő megoldás értékére.

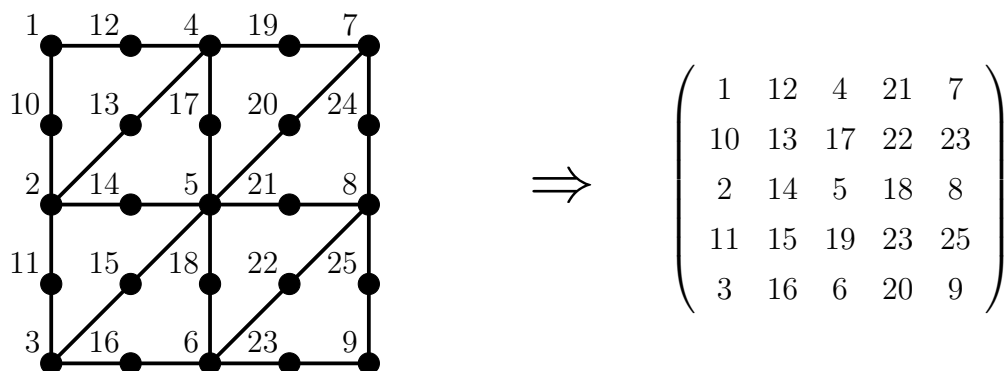

2.1. ábra. Egységnégyzet felosztása háromszögekre $n = 2, m = 2$ esetén

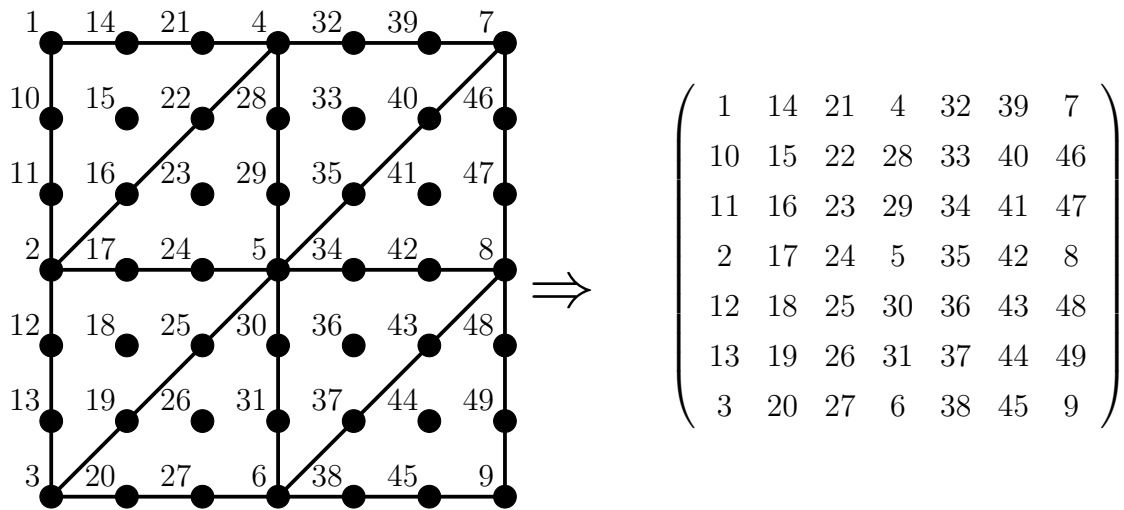
Elsőfokú bázisfüggvények esetén a csomóponti értékek csak a háromszögek/téglalapok csúcsai, ezért nem lesz szükségünk a rácspontokon kívül további pontokra. Másod- ill. harmadfokú bázisfüggvények esetén már a csomópontokat is meg kell sorszámozni. Először mindig a rácspontok kapnak egy sorszámot, utána jönnek csak a csomópontok. Így később könnyebb lesz megkeresni a rácspontokat, hiszen tudjuk, hogy az első $(n+1) \cdot (m+1)$ sorszámot kapták. Egy mátrixban fogjuk eltárolni a pontok sorszámait. A következő ábrákon a rác- és csomópontok sorszámozása valamint a belőlük készített mátrixok láthatóak. Mivel a pontok sorszámozása háromszögek és téglalapok esetén is ugyanaz, csak az elemek lesznek mások, ezért az ábrákon csak a háromszöggrác szerepel.

2.2. ábra. Felosztás és sorszámozás elsőfokú bázisfüggvények esetén

2.3. ábra. Felosztás és sorszámozás másodfokú bázisfüggvények esetén

2.4. ábra. Felosztás és sorszámozás harmadfokú bázisfüggvények esetén

A sorszámok legenerálása után el kell raktározni az adott indexhez tartozó csúcs koordinátáit is. Ezután az elemeket is megszámozzuk fentről lefelé és balról jobbra. Tehát a bal felső sarokban lévő elem lesz az első elem a jobb alsó sarokban lévő pedig az utolsó. Egy mátrixban tároljuk majd az elemeket. A mátrixnak annyi sora lesz, ahány elem keletkezett a felosztás során és annyi oszlopból fog állni, ahány rácspont és csomópont található az adott elemen.

Így például a 2.2 esetén a mátrix első két sora:

- háromszögelemeknél:

$$\begin{matrix} 1 & 2 & 4 \\ 5 & 4 & 2 \end{matrix}$$

- téglalapok esetén:

$$\begin{matrix} 2 & 5 & 4 & 1 \\ 3 & 6 & 5 & 2 \end{matrix}$$

- 2.3 esetén háromszögelemeknél:

$$\begin{matrix} 1 & 2 & 4 & 10 & 13 & 12 \\ 5 & 4 & 2 & 17 & 13 & 14 \end{matrix}$$

- téglalapok esetén:

$$\begin{matrix} 2 & 5 & 4 & 1 & 14 & 17 & 12 & 10 & 13 \\ 3 & 6 & 5 & 2 & 16 & 18 & 14 & 11 & 15 \end{matrix}$$

- 2.4 esetén háromszögelemeknél:

1 2 4 10 11 16 22 21 14 15
5 4 2 29 28 22 16 17 24 23

- téglalapok esetén:

2 5 4 1 17 24 29 28 21 14 10 11 16 23 22 15
3 6 5 2 20 27 31 30 24 17 12 13 19 26 25 18

2.3.2. Mátrixösszefűzés

Az Ω felosztása után az S mátrixot készítjük el.

$$S_{ij} = \int_{\Omega} \nabla \phi_j \cdot \nabla \phi_i$$

ϕ_i -vel és ϕ_j -vel a bázisfüggvényeket jelöljük. Elemenként fogjuk összefűzni a mátrixot. Ez azt jelenti, hogy minden T_s elemen kiszámoljuk a következő integrált:

$$\int_{T_s} \nabla \phi_k \cdot \nabla \phi_l,$$

ahol ϕ_k és ϕ_l azon bázisfüggvények, amelyekre igaz, hogy $T_s \subset \text{supp}(\phi_k) \cap \text{supp}(\phi_l)$. Ezeket az integrálokat egy E referenciaelem segítségével számoljuk ki. Tehát a referenciaelemen integráljuk az E -n definiált bázisfüggvényeket, majd integráltranszformáció segítségével kapjuk az aktuális T_s -en vett integrál értékét. A referenciaelemek az elemek típusától függően a következők:

- Ha háromszögre bontjuk az Ω tartományt, akkor az E a $(0, 0)$, $(1, 0)$ és $(0, 1)$ csúcsokkal rendelkező háromszög.
- Ha téglalapokra bontjuk az Ω tartományt, akkor az E a $(0, 0)$, $(1, 0)$, $(0, 1)$ és $(1, 1)$ pontok által meghatározott négyzet.

A referenciaelemen definiált bázisfüggvények:

- $p = 1$, háromszög:

$$\begin{aligned} \tilde{\phi}_1 &= 1 - x - y \\ \tilde{\phi}_2 &= x \\ \tilde{\phi}_3 &= y \end{aligned}$$

- $p = 1$, téglalap:

$$\tilde{\phi}_1 = (x-1)(y-1)$$

$$\tilde{\phi}_2 = x(1-y)$$

$$\tilde{\phi}_3 = xy$$

$$\tilde{\phi}_4 = y(1-x)$$

- $p = 2$, háromszög:

$$\tilde{\phi}_1 = 2(1-x-y) \left(\frac{1}{2} - x - y \right)$$

$$\tilde{\phi}_2 = 2x \left(x - \frac{1}{2} \right)$$

$$\tilde{\phi}_3 = 2y \left(y - \frac{1}{2} \right)$$

$$\tilde{\phi}_4 = 4x(1-x-y)$$

$$\tilde{\phi}_5 = 4xy$$

$$\tilde{\phi}_6 = 4y(1-x-y)$$

- $p = 2$, téglalap:

$$\tilde{\phi}_1 = 4 \left(x - \frac{1}{2} \right) (x-1) \left(y - \frac{1}{2} \right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_2 = 4 \left(x - \frac{1}{2} \right) x \left(y - \frac{1}{2} \right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_3 = 4 \left(x - \frac{1}{2} \right) x \left(y - \frac{1}{2} \right) y$$

$$\tilde{\phi}_4 = 4 \left(x - \frac{1}{2} \right) (x-1) \left(y - \frac{1}{2} \right) y$$

$$\tilde{\phi}_5 = -8x(x-1) \left(y - \frac{1}{2} \right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_6 = -8 \left(x - \frac{1}{2} \right) xy(y-1)$$

$$\tilde{\phi}_7 = -8x(x-1) \left(y - \frac{1}{2} \right) y$$

$$\tilde{\phi}_8 = -8 \left(x - \frac{1}{2} \right) (x-1) y(y-1)$$

$$\tilde{\phi}_9 = 16x(x-1)y(y-1)$$

- $p = 3$, háromszög:

$$\tilde{\phi}_1 = \frac{9}{2}(1-x-y) \left(\frac{1}{3}-x-y\right) \left(\frac{2}{3}-x-y\right)$$

$$\tilde{\phi}_2 = \frac{9}{2}x \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right)$$

$$\tilde{\phi}_3 = \frac{9}{2}y \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right)$$

$$\tilde{\phi}_4 = \frac{27}{2}x(1-x-y) \left(\frac{2}{3}-x-y\right)$$

$$\tilde{\phi}_5 = \frac{27}{2}x \left(x-\frac{1}{3}\right) (1-x-y)$$

$$\tilde{\phi}_6 = \frac{27}{2}xy \left(x-\frac{1}{3}\right)$$

$$\tilde{\phi}_7 = \frac{27}{2}xy \left(y-\frac{1}{3}\right)$$

$$\tilde{\phi}_8 = \frac{27}{2}(1-x-y)y \left(y-\frac{1}{3}\right)$$

$$\tilde{\phi}_9 = \frac{27}{2}(1-x-y)y \left(\frac{2}{3}-x-y\right)$$

$$\tilde{\phi}_{10} = 27xy(1-x-y)$$

- $p = 3$, téglalap:

$$\tilde{\phi}_1 = \frac{81}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right) (x-1) \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_2 = -\frac{81}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right) x \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_3 = \frac{81}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right) x \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) y$$

$$\tilde{\phi}_4 = -\frac{81}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right) (x-1) \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) y$$

$$\tilde{\phi}_5 = -\frac{243}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) \left(x-\frac{2}{3}\right) x \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) (y-1)$$

$$\tilde{\phi}_6 = \frac{243}{4} \left(x-\frac{1}{3}\right) x (x-1) \left(y-\frac{1}{3}\right) \left(y-\frac{2}{3}\right) (y-1)$$

$$\begin{aligned}
\tilde{\phi}_7 &= \frac{243}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) \left(x - \frac{2}{3}\right) x \left(y - \frac{1}{3}\right) \left(y - \frac{2}{3}\right) y \\
\tilde{\phi}_8 &= -\frac{243}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) \left(x - \frac{2}{3}\right) x \left(y - \frac{1}{3}\right) y (y - 1) \\
\tilde{\phi}_9 &= -\frac{243}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) x (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) \left(y - \frac{2}{3}\right) y \\
\tilde{\phi}_{10} &= \frac{243}{4} x \left(x - \frac{2}{3}\right) (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) \left(y - \frac{2}{3}\right) y \\
\tilde{\phi}_{11} &= \frac{243}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) \left(x - \frac{2}{3}\right) (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) y (y - 1) \\
\tilde{\phi}_{12} &= -\frac{243}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) \left(x - \frac{2}{3}\right) (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) y (y - 1) \\
\tilde{\phi}_{13} &= \frac{729}{4} x \left(x - \frac{2}{3}\right) (x - 1) y \left(y - \frac{2}{3}\right) (y - 1) \\
\tilde{\phi}_{14} &= -\frac{729}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) x (x - 1) y \left(y - \frac{2}{3}\right) (y - 1) \\
\tilde{\phi}_{15} &= \frac{729}{4} \left(x - \frac{1}{3}\right) x (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) y (y - 1) \\
\tilde{\phi}_{16} &= -\frac{729}{4} x \left(x - \frac{2}{3}\right) (x - 1) \left(y - \frac{1}{3}\right) y (y - 1)
\end{aligned}$$

Az integrálok kiszámolásához szükségünk lesz arra az affín transzformációra, ami az E referenciaelemet az aktuális elemre képezi. Az affín transzformációt írjuk fel $Ax + b$ alakban, ahol $A \in \mathbb{R}^{2 \times 2}$, $b \in \mathbb{R}^2$, $x \in \mathbb{R}^2$. Az aktuális elem három csúcsát jelölje (x_1, y_1) , (x_2, y_2) , (x_3, y_3) . Tegyük fel, hogy a következő módon képezi le a referenciaelemet a transzformáció:

$$\begin{aligned}
A \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} + b &= \begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix} \\
A \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} + b &= \begin{pmatrix} x_2 \\ y_2 \end{pmatrix} \\
A \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} + b &= \begin{pmatrix} x_3 \\ y_3 \end{pmatrix}
\end{aligned}$$

Ekkor az A és b a következő:

$$A = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & x_3 - x_1 \\ y_2 - y_1 & y_3 - y_1 \end{pmatrix} \quad b = \begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix}$$

Téglalapelemek esetén ezután az $(1, 1)$ csúcsot a transzformáció automatikusan a téglalap negyedik, (x_4, y_4) -gyel jelölt csúcsába képezi. Jelöljük $Cx + d$ -vel az előző affin transzformáció inverzét, azaz a $Cx + d$ az adott T_s elemet képezi a referenciaelemre. Így a T_s elemen vett ϕ_i bázisfüggvények és a referenciaelem $\tilde{\phi}_i$ bázisfüggvényei között igaz az alábbi összefüggés:

$$\phi_i(x) = \tilde{\phi}_i(Cx + d). \quad (2.3)$$

A T_s elemen kiszámolt integrálok értékét egy lokális mátrixban tároljuk el:

$$Loc_{ij} = \int_{T_s} \nabla \phi_i \cdot \nabla \phi_j.$$

Loc mátrix elemeinek kiszámolása:

$$\int_{T_s} \nabla \phi_i \cdot \nabla \phi_j = \int_{T_s} \sum_{l=1}^2 \partial_l \phi_i \partial_l \phi_j.$$

Az integrál további átalakításához használjuk fel a 2.3 összefüggést:

$$\begin{aligned} \int_{T_s} \sum_{l=1}^2 \partial_l \phi_i \cdot \partial_l \phi_j &= \int_{T_s} \sum_{l=1}^2 \partial_l \tilde{\phi}_i(Cx + d) \cdot \partial_l \tilde{\phi}_j(Cx + d) = \\ &= \int_{T_s} \sum_{l=1}^2 \left(\sum_{m=1}^2 \partial_m \tilde{\phi}_i \cdot C_{ml} \right) \left(\sum_{n=1}^2 \partial_n \tilde{\phi}_j \cdot C_{nl} \right). \end{aligned} \quad (2.4)$$

Számoljuk ki a következő integrál értékét $s = Cx + d$ helyettesítéssel:

$$\int_{T_s} \partial_m \tilde{\phi}_i(Cx + d) \partial_n \tilde{\phi}_j(Cx + d) = \int_E \partial_m \tilde{\phi}_i(s) \cdot \partial_n \tilde{\phi}_j(s) \cdot |\det A|. \quad (2.5)$$

Az $\int_E \partial_m \tilde{\phi}_i(s) \partial_n \tilde{\phi}_j(s)$ értéket tároljuk el egy M_{mn} mátrix i -edik sorának j -edik elemeként, hiszen erre az értékre a felosztás minden eleme esetén szükségünk lesz.

Az M_{mn} mátrixok segítségével a 2.4 kifejezésből a következőt kapjuk:

$$|\det A| \sum_{l=1}^2 \sum_{m=1}^2 \sum_{n=1}^2 (M_{mn})_{ij} \cdot C_{ml} \cdot C_{nl}. \quad (2.6)$$

Így a lokális mátrix a következő lesz:

$$Loc = |\det A| \sum_{l=1}^2 \sum_{m=1}^2 \sum_{n=1}^2 (M_{mn}) \cdot C_{ml} \cdot C_{nl}. \quad (2.7)$$

Összefoglalva, tehát a $\mathcal{T}_h$ felbontás elkészítése után kiszámoljuk az M_{mn} mátrixot, majd minden elemre legyártjuk a Loc mátrixot és ezt fűzzük be S -be a megfelelő helyre. A befűzés azt jelenti, hogy ha a Loc mátrix adott eleme a ϕ_i és ϕ_j bázisfüggvényekhez tartozik, akkor azt az S j -edik sorának i -edik eleméhez adjuk hozzá.

2.3.3. w kiszámítása

Az S mátrix összefűzése után szükségünk van az egyenletrendszer jobb oldalának, a w vektornak a meghatározására.

$$w_i = l\phi_i = \int_{\Omega} f\phi_i - \int_{\Omega} \nabla u_0 \cdot \nabla \phi_i, \quad (2.8)$$

ahol $u_0|_{\partial\Omega} = g$. A második tag átírható a következő alakba:

$$\int_{\Omega} \nabla u_0 \cdot \nabla \phi_i = a(u_0, \phi_i) = \sum_{(x_j, y_j) \in \partial\Omega} g(x_j, y_j) a(\phi_j, \phi_i), \quad (2.9)$$

ahol (x_j, y_j) jelöli azt a pontot, ahol a ϕ_j bázisfüggvény értéke 1. Mivel az $a(\phi_j, \phi_i)$ az adott elemhez tartozó Loc mátrix egyik eleme, ezért a numerikus integrálást csak az $\int_{\Omega} f\phi_i$ esetében kell elvégeznünk. Ezen értékek meghatározásához Gauss-kvadraturát használtam:

$$\sum_k s_k \cdot f(x_k) \phi_i(x_k), \quad (2.10)$$

ahol $x_k \in \mathbb{R}^2$ a k . integrálási alappont, s_k pedig az ehhez tartozó súly. A numerikus módszer háromszögön való integrálás esetén a $(-1, -1)$, $(-1, 1)$ és $(1, -1)$ csúcsokkal rendelkező T_0 háromszögön van definiálva. Téglalapok esetén a T_0 a $(-1, -1)$, $(-1, 1)$, $(1, 1)$ és $(1, -1)$ pontok által meghatározott téglalap. Ezért ismét integráltranszformáció alkalmazására lesz szükségünk. Az integrálást elemenként végezzük el. Jelölje $Bx + e$ azt az affín leképezést, ami a T_0 -t az E referenciaelembe viszi. Így a T_0 az $ABx + Ae + b$ leképezéssel az aktuális T_j -be vihető. Ekkor

$$\int_{T_j} f(x) \phi_i(x) = |\det AB| \int_{T_0} f(ABx + Ae + b) \cdot \phi_i(ABx + Ae + b). \quad (2.11)$$

A bázisfüggvények közötti 2.3 összefüggést felhasználva:

$$|\det AB| \int_{T_0} f(ABx + Ae + b) \cdot \phi_i(ABx + Ae + b) = \quad (2.12)$$

$$|\det AB| \int_{T_0} f(ABx + Ae + b) \cdot \tilde{\phi}_i(CABx + CAe + Cb + d). \quad (2.13)$$

Mivel az $Ax + b$ leképezés a $Cx + d$ leképezés inverze, ezért $CA = I$ és $Cb + d = 0$. A 2.13 ezért az alábbi módon írható át:

$$|\det AB| \int_{T_0} f(ABx + Ae + b) \cdot \tilde{\phi}_i(Bx + e). \quad (2.14)$$

Ezzel az x_k pontok kiszámítása:

$$x_k = ABx'_k + Ae + b, \quad (2.15)$$

ahol x'_k a T_0 elemhez tartozó integrálási alappontok. A $\tilde{\phi}_i(Bx + e)$ értékeket nem kell minden elemén újraszámolni, hiszen nem függ, attól, hogy melyik elemén integrálunk.

2.3.4. $H^1(\Omega)$ és $L^2(\Omega)$ norma

Az S és w kiszámolása után megoldjuk az $Sc = w$ egyenletrendszert, ahol a c_i értékek lesznek a bázisfüggvények együtthatói. Az u_h közelítő megoldás:

$$u_h = \sum_{i=1}^N c_i \phi_i.$$

Ezután az $\|u - u_h\|_{H^1(\Omega)}$ -t és az $\|u - u_h\|_{L^2(\Omega)}$ -t számoljuk ki, ahol u a pontos megoldás. A $H^1(\Omega)$ norma kiszámolásához szükségünk lesz a $\partial_x(u - u_h)$ és a $\partial_y(u - u_h)$ függvényekre is, hiszen

$$\|u - u_h\|_{H^1(\Omega)}^2 = \|u - u_h\|_{L^2(\Omega)}^2 + \|\partial_x(u - u_h)\|_{L^2(\Omega)}^2 + \|\partial_y(u - u_h)\|_{L^2(\Omega)}^2,$$

ahol $\|u - u_h\|_{L^2(\Omega)}^2 = \int_{\Omega} |u - u_h|^2$. Az integrálok meghatározása itt is Gauss-kvadrátúrával történik. Az $u - u_h$, $\partial_x(u - u_h)$ és a $\partial_y(u - u_h)$ integrálási alappontokban vett értékeit úgy számítjuk ki, hogy a rácspontokban és a csomópontokban kiszámolt u_h értékek segítségével interpolációt végzünk. Az interpoláció során háromszögek esetén egy legfeljebb p -ed fokú polinomot illesztünk az adott pontokra, téglalapok esetén pedig változójukban legfeljebb p -ed fokú polinomot keresünk.

3. fejezet

Nemfolytonos Galjorkin-módszer (DG)

3.1. A módszer ismertetése

A szakdolgozatban vizsgált másik végeelem-módszer a nemfolytonos interior penalty Galjorkin-módszer. Továbbra is a következő elliptikus peremérték-feladatot szeretnénk megoldani. Keressük azt az $u \in C^2(\Omega) \cap C(\bar{\Omega})$ függvényt, melyre

$$-\Delta u = f \quad \Omega\text{-n}, \quad (3.1)$$

$$u|_{\partial\Omega} = g, \quad (3.2)$$

ahol $\Omega \subset \mathbb{R}^n$ korlátos tartomány, $f \in L^2(\Omega)$, $g \in H^{1/2}(\partial\Omega)$.

A gyenge alak meghatározásához osszuk fel először az Ω tartományt az alábbi módon. $\tau_h = \{E_1, E_2, \dots, E_m\}$, ahol $\cup_{i=1}^m E_i = \Omega$ és $E_i \cap E_j \neq \emptyset$, ha $i \neq j$. Nemfolytonos Galjorkin-módszer esetében a τ_h felbontásnak nem kell teljesítenie azt a feltételt, hogy $E_i \cap E_j$ csak csúcs, teljes oldal vagy üres halmaz lehet. A módszer akkor is működik, ha megengedünk ún. "függő csúcsokat" (angolul hanging node), ahol $E_i \cap E_j$ pl. nem az egyik elem teljes oldala, hanem az elem oldalának csak egy szakasza.

3.1.1. Definíció. $H^s(\tau_h) = \{v \in L^2(\Omega) : \forall E_i \in \tau_h v|_{E_i} \in H^s(E_i)\}$

$H^s(\tau_h)$ neve tört Szoboljev tér, ami nem egyezik meg a törtrendű Szoboljev tér definíciójával. Itt a tört kifejezés arra utal, hogy elemenként H^s -beli a függvény. A gyenge alak előállításához, most is válasszunk egy v tesztfüggvényt. Legyen $v \in H^s(\Omega)$, ahol $s \geq 2$. Szorozzuk be v -vel 3.1-et és integráljuk egy E_i elemen:

$$\int_{E_i} -\Delta u v = \int_{E_i} f v.$$

Ezután alkalmazzuk a Green-tételt és jelölje ν_{E_i} az E_i elem kifelé mutató normális vektorát:

$$\int_{E_i} \nabla u \cdot \nabla v - \int_{\partial E_i} (\partial_{\nu_{E_i}} u) v = \int_{E_i} f v.$$

Miután minden E_i elemen elvégeztük a szorzást és az integrálást, adjuk össze az egyenleteket. Így a következőt kapjuk:

$$\sum_{E_i \in \tau_h} \int_{E_i} \nabla u \cdot \nabla v - \sum_{E_i \in \tau_h} \int_{\partial E_i} (\partial_{\nu_{E_i}} u) v = \int_{\Omega} f v. \quad (3.3)$$

Ezt a kifejezést fogjuk tovább alakítani, de előtte definiáljuk az ugrás és az átlag fogalmát. Jelölje Γ_h a belső élek halmazát, ν_e pedig az élre merőleges egységvektort. Ha az e él az E_1 és E_2 elemet határolja, akkor ν_e azon egységvektor, ami E_1 -ről E_2 -re mutat.

3.1.2. Definíció. v átlagát jelölje $\{v\}$ és $\{v\} := \frac{1}{2}v|_{E_1} + \frac{1}{2}v|_{E_2}$.

3.1.3. Definíció. v ugrására a $[[v]]$ jelölést használjuk majd, ahol $[[v]] := v|_{E_1} - v|_{E_2}$.

Ha az e él peremél, akkor $\{v\} = [[v]] = v|_{E_1}$.

Most vizsgáljuk a 3.3 egyenlet bal oldalának 2. tagját. Ehhez tekintsünk egy E_i és egy E_j elemet, melyek közös élet jelölje e . Ekkor e belső él, ν_{E_i} és ν_{E_j} legyenek az e -re merőleges egységvektorok, ν_{E_i} E_i -ről E_j -re, ν_{E_j} pedig E_j -ről E_i -re mutasson. Így fennáll, hogy $\nu_{E_j} = -\nu_{E_i}$. Ekkor,

$$\int_e (\partial_{\nu_{E_i}} u|_{E_i}) v|_{E_i} + \int_e (\partial_{\nu_{E_j}} u|_{E_j}) v|_{E_j} = \int_e (\partial_{\nu_{E_i}} u|_{E_i}) v|_{E_i} - (\partial_{\nu_{E_i}} u|_{E_j}) v|_{E_j} = \int_e [[(\partial_{\nu_{E_i}} u) v]].$$

Minden $e \in \tau_h$ -ra szummázva:

$$\sum_{E_i \in \tau_h} \int_{\partial E_i} \partial_{\nu_{E_i}} u v = \sum_{e \in \Gamma_h} \int_e [[\partial_{\nu_e} u v]] + \sum_{e \in \partial \Omega} \int_e (\partial_{\nu_e} u) v. \quad (3.4)$$

Mivel u folytonosan differenciálható, ezért $\partial_{\nu_e} u = \{\partial_{\nu_e} u\}$. Ennek következményeként,

$$[[(\partial_{\nu_e} u) v]] = ((\partial_{\nu_e} u) v)|_{E_i} - ((\partial_{\nu_e} u) v)|_{E_j} = (\partial_{\nu_e} u) [[v]] = \{\partial_{\nu_e} u\} [[v]]. \quad (3.5)$$

3.4 és 3.5 felhasználásával 3.3 a következő alakba írható,

$$\sum_{E_i \in \tau_h} \int_{E_i} \nabla u \cdot \nabla v - \sum_{e \in \Gamma_h} \int_e \{\partial_{\nu_e} u\} [[v]] + \sum_{e \in \partial \Omega} \int_e \partial_{\nu_e} u v = \int_{\Omega} f v. \quad (3.6)$$

A 3.5-öt a pereméleken vett integrálok esetén alkalmazva kapjuk, hogy

$$\sum_{E_i \in \tau_h} \int_{E_i} \nabla u \cdot \nabla v - \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\partial_{\nu_e} u\} [[v]] = \int_{\Omega} f v.$$

A bal oldalon található kifejezés még nem lenne jó bilineáris formának, mert nem koercív. Ezért adjuk hozzá a következő tagot,

$$\sum_{e \in \tau_h} \frac{\sigma}{|e|} \int_e \llbracket u \rrbracket \llbracket v \rrbracket.$$

A koercivitas csak elég nagy σ esetén fog teljesülni. A dolgozatban σ értéke a Süli Endréék által javasolt $10p^2$. A σ értékéről részletesebben [1]-ben olvashatunk. Ezenkívül hozzáadunk még egy tagot, amivel elérhetjük azt is, hogy szimmetrikus legyen a bilineáris forma:

$$\varepsilon \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\{\partial_{\nu_e} v\}\} \llbracket u \rrbracket.$$

Az ε értékét $0, 1, -1$ közül szokták választani. $\varepsilon = -1$ esetén a szimmetria is fennáll, ezért a szakdolgozat csak ezzel az esettel foglalkozik.

Így a bilineáris formát az alábbi módon definiáljuk:

$$\begin{aligned} a_{DG}(u, v) &:= \sum_{E_i \in \tau_h} \int_{E_i} \nabla u \cdot \nabla v - \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\{\partial_{\nu_e} u\}\} \llbracket v \rrbracket + \varepsilon \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\{\partial_{\nu_e} v\}\} \llbracket u \rrbracket \\ &\quad + \sum_{e \in \tau_h} \frac{\sigma}{|e|} \int_e \llbracket u \rrbracket \llbracket v \rrbracket. \end{aligned}$$

A két tag hozzáadásakor, a jobb oldalon csak akkor adtunk hozzá nemnulla értéket, ha $e \in \partial\Omega$, ugyanis mindkét tag tartalmazza $\llbracket u \rrbracket$ -t, ami pedig 0 a belső éleken. Így a jobb oldalon a következő lineáris funkcionált kapjuk:

$$l_{DG}v := \int_{\Omega} f v + \sum_{e \in \partial\Omega} \left(\varepsilon \partial_{\nu_e} v + \frac{\sigma}{|e|} v \right) g.$$

3.1.4. Állítás. *A bilineáris forma és a lineáris funkcionál független ν_e választásától.*

Bizonyítás: Legyen e egy olyan él, melyre $E_i \cap E_j = e$. Ekkor jelölje n_{ij} azt az e -re merőleges normálvektort, ami E_i -ről E_j -re mutat. Ha ν_e -nek ν_{ij} -t választjuk, akkor

$$\begin{aligned} \{\{\partial_{\nu_{ij}} v\}\} \llbracket u \rrbracket &= \left(\frac{\partial_{\nu_{ij}} v|_{E_i} + \partial_{\nu_{ij}} v|_{E_j}}{2} \right) (u|_{E_i} - u|_{E_j}) \\ &= \left(\frac{\partial_{-\nu_{ij}} v|_{E_i} + \partial_{-\nu_{ij}} v|_{E_j}}{2} \right) (u|_{E_j} - u|_{E_i}) \\ &= \left(\frac{\partial_{\nu_{ji}} v|_{E_j} + \partial_{\nu_{ji}} v|_{E_i}}{2} \right) (u|_{E_j} - u|_{E_i}) = \{\{\partial_{\nu_{ji}} v\}\} \llbracket u \rrbracket. \end{aligned}$$

■

3.1.5. Definíció. *A Dirichlet peremérték-feladat gyenge megoldásának közelítése az $u \in H^s(\Omega)$ ($s \geq 2$), melyre teljesül, hogy $a_{DG}(u, v) = l_{DG}v \quad \forall v \in H^s(\Omega)$.*

A folytonos Galjorkin-módszerhez hasonlóan a közelítő megoldást itt is egy V_{DG} véges dimenziós altérben keressük. A $V_{DG} \subset H^s(\Omega)$ altér lehet pl. az elemenként legfeljebb p -ed fokú polinomok tere vagy téglalapelemek esetén pl. az elemenként változóikban legfeljebb p -ed fokú polinomok tere.

A feladat során az $u_{DG} \in V_{DG}$ közelítő megoldást keressük, melyre

$$a_{DG}(u_{DG}, v) = lv \quad \forall v \in V_{DG}. \quad (3.7)$$

Minden elemhez N_{loc} db bázisfüggvény tartozik. Így a V_{DG} bázisfüggvényeinek száma összesen $N_{loc} \cdot (\text{elemek száma})$, amit jelöljünk N -nel, a bázisfüggvényeket pedig ϕ_i -vel.

Az u_{DG} megoldást a bázisfüggvények segítségével szeretnénk felírni:

$$u_{DG} = \sum_{j=1}^N c_j \phi_j.$$

Elég ha a bázisfüggvényekre teljesül a 3.7, azaz

$$a_{DG}(u_{DG}, \phi_i) = l\phi_i \quad i = 1, 2, \dots, N.$$

A bilinearitás miatt,

$$\sum_{i=1}^N c_j a_{DG}(\phi_j, \phi_i) = l\phi_i \quad i = 1, 2, \dots, N.$$

Ez egy lineáris egyenletrendszer a c_i együtthatókra, azaz $Sc = w$, ahol $S_{i,j} = a_{DG}(\phi_j, \phi_i)$ és $w_i = l\phi_i$. Az egyenletrendszer megoldása után a c_i együtthatók segítségével már meghatározható az u_{DG} közelítő megoldás. A módszer konvergenciájáról szóló tételek a 4. fejezetben találhatóak.

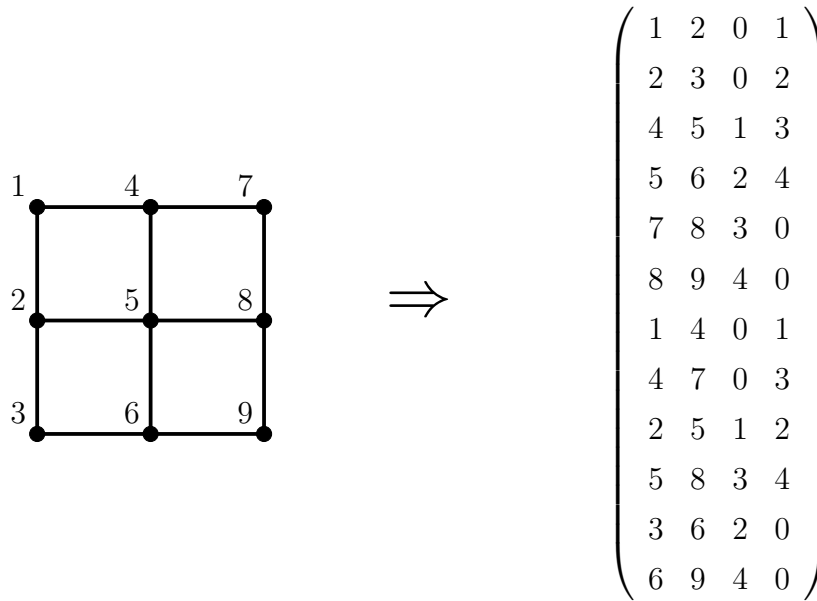
3.2. A nemfolytonos módszer implementálása

A nemfolytonos Galjorkin-módszer kódjai közül a téglalapelemes kódokat implementáltam $V_{DG} = P_k(\tau_h)$ és $V_{DG} = Q_k(\tau_h)$ esetén, ahol $P_k(\tau_h) = \{\text{az elemenként legfeljebb } p\text{-ed fokú polinomok tere}\}$, $Q_k(\tau_h) = \{\text{az elemenként változóikban legfeljebb } p\text{-ed fokú polinomok tere}\}$. A p értéke 1, 2, 3 volt. A témavezetőmtől kaptam háromszögelemes kódokat csak futtattam az összehasonlítás során.

3.2.1. τ_h felbontás

Első lépésként most is a felbontást kell elkészíteni. Nem használtam függő csúcsokat, ezért ugyanolyan felosztást készítettem, mint a nemfolytonos esetben. A

rácsponatok sorszámozása, csúcsok, elemek eltárolása mellett, szükség van az élek nyilvántartására is. Az éleket egy (élek száma) $\times$ 4 méretű mátrixban tároltam. Az i -edik sor első és második eleme azon két csúcs sorszáma, amiket az adott él összeköt. A harmadik elem vízszintes élek esetén az él felett lévő téglalapelem sorszáma, a negyedik elem az él alatti téglalapelem sorszáma. Függőleges éleknél a bal oldali téglalapelem sorszáma a harmadik helyre kerül, a jobb oldali téglalapelem sorszámát pedig a negyedik elemként tároljuk el. Ha az adott él a peremen található, azaz csak egy elemet határol, akkor az élmátrixban a hiányzó elem sorszámához nullát írunk. Nézzünk egy példát az élmátrixra $p = 1$ esetén!

3.1. ábra. Élmátrix 2×2 -es felosztás esetén

3.2.2. Mátrixösszefűzés

Az S mátrix kiszámolása itt is mátrixösszefűzéssel történik.

$$S_{ij} = \sum_{E_i \in \tau_h} \int_{E_i} \nabla \phi_j \cdot \nabla \phi_i - \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{ \partial_{\nu_e} \phi_j \} [\phi_i] + \varepsilon \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{ \partial_{\nu_e} \phi_i \} [\phi_j] + \sum_{e \in \tau_h} \frac{\sigma}{|e|} \int_e [\phi_j] [\phi_i].$$

Most is elemenként fogunk haladni. A bázisfüggvények $x^k y^l$ alakúak lesznek. $V_{DG} = P_k(\tau_h)$ esetén $k, l = 0, 1, \dots, p$ és $k + l \leq p$, $Q_k(\tau_h)$ altérnél $k, l = 0, 1, \dots, p$. Így $n \times m$ -es felosztás esetén egy elem a bázisfüggvények száma $P_k(\tau_h)$ -nál $\frac{(p+1)(p+2)}{2}$, $Q_k(\tau_h)$ -nál $(p+1)^2$. Ha a bázisfüggvények számát egy elemen N -nel jelöljük, akkor összesen Nnm függvényünk lesz, azaz ennyi sora és oszlopa lesz az S mátrixnak. Az S_{ij} -ben szereplő tagokat szétválasztjuk az elem vett integrálokra és az éleken

vett integrálokra. Az elemen vett integrálok esetén hasonlóan járunk el, mint a folytonos módszernél. Minden elem esetén kiszámoljuk az affin leképezést, ami a referenciaelemet az aktuális elemre képezi. Ezután elkészítjük a *Loc* mátrixot és befűzzük *S* megfelelő helyeire. Ha a *Loc* mátrix az *i*. elemhez tartozik, akkor a befűzés a következőképpen történik:

$$\begin{aligned} \text{befuzes\_helye} &= ((i-1)N+1):iN; \\ \text{S}(\text{befuzes\_helye}, \text{befuzes\_helye}) &= \text{Loc}; \end{aligned}$$

Az éleken vett integrálok esetén bontsuk szét S_{ij} maradék tagjait:

$$-\sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\{\partial_{\nu_e} \phi_j\}\} [\phi_i] + \varepsilon \sum_{e \in \tau_h} \int_e \{\{\partial_{\nu_e} \phi_i\}\} [\phi_j] + \sum_{e \in \tau_h} \frac{\sigma}{|e|} \int_e [\phi_j] [\phi_i] = m_{11} + m_{12} + m_{22} + m_{21}.$$

m_{kl} az integrálokból csak azokat a tagokat tartalmazza, ahol a ϕ_i bázisfüggvényt a k -adik elemen, a ϕ_j -t pedig az l -edik elemen vesszük. Az ugrások és átlagok kiszámolásához a ν_e vektort az alábbi módon választjuk. Peremélek esetén a ν_e a kifelé mutató normális egységvektor, függőleges belső éleknél $\nu_e = (1, 0)$, vízszintes belső éleknél $\nu_e = (0, 1)$. Az m_{kl} kiszámításakor $\phi_{E_1, i} := \phi_i|_{E_1}$ és $\phi_{E_2, i} := \phi_i|_{E_2}$. Az m_{kl} értékeket mátrixokba rendezzük a következő módon:

$$\begin{aligned} (M_{11})_{ij} &= -\frac{1}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, j} \cdot \phi_{E_1, i} + \frac{\varepsilon}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, i} \cdot \phi_{E_1, j} + \frac{\sigma}{|e|} \int_e \phi_{E_1, j} \cdot \phi_{E_1, i} \\ (M_{12})_{ij} &= -\frac{1}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_2, j} \cdot \phi_{E_1, i} - \frac{\varepsilon}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, i} \cdot \phi_{E_2, j} - \frac{\sigma}{|e|} \int_e \phi_{E_2, j} \cdot \phi_{E_1, i} \\ (M_{21})_{ij} &= \frac{1}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, j} \cdot \phi_{E_2, i} + \frac{\varepsilon}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_2, i} \cdot \phi_{E_1, j} - \frac{\sigma}{|e|} \int_e \phi_{E_2, j} \cdot \phi_{E_2, i} \\ (M_{22})_{ij} &= \frac{1}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_2, j} \cdot \phi_{E_2, i} - \frac{\varepsilon}{2} \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_2, i} \cdot \phi_{E_2, j} + \frac{\sigma}{|e|} \int_e \phi_{E_2, j} \cdot \phi_{E_2, i}. \end{aligned}$$

Ezután az M_{ij} mátrixokat is befűzzük az S mátrixba. Tegyük fel, hogy az aktuális e élhez tartozó E_1 elem az i -edik sorszámú elem, az E_2 elem pedig a j -edik elem. Ekkor az összefűzés:

$$\begin{aligned} \text{E1en\_levok} &= ((i-1)(p+1)^2+1):i(p+1)^2; \\ \text{E2n\_levok} &= ((j-1)(p+1)^2+1):j(p+1)^2; \\ \text{S}(\text{E1en\_levok}, \text{E1en\_levok}) &= \text{S}(\text{E1en\_levok}, \text{E1en\_levok}) + \text{M11}; \\ \text{S}(\text{E2n\_levok}, \text{E2n\_levok}) &= \text{S}(\text{E2n\_levok}, \text{E2n\_levok}) + \text{M22}; \\ \text{S}(\text{E1en\_levok}, \text{E2n\_levok}) &= \text{S}(\text{E1en\_levok}, \text{E2n\_levok}) + \text{M12}; \\ \text{S}(\text{E2n\_levok}, \text{E1en\_levok}) &= \text{S}(\text{E2n\_levok}, \text{E1en\_levok}) + \text{M21}; \end{aligned}$$

Peremélek esetén egy $\tilde{M}_{11}$ mátrixot készítünk el és ezt fűzzük az S mátrixba.

$$(\tilde{M}_{11})_{ij} = -\int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, j} \cdot \phi_{E_1, i} + \varepsilon \int_e \partial_{\nu_e} \phi_{E_1, i} \cdot \phi_{E_1, j} + \frac{\sigma}{|e|} \int_e \phi_{E_1, j} \cdot \phi_{E_1, i}$$

3.2.3. w kiszámítása

A w kiszámításánál ismét Gauss-kvadratúrát használtam.

$$w_i = \int_{\Omega} f \phi_i + \sum_{e \in \partial\Omega} \varepsilon \left(\partial_{\nu_e} \phi_i + \frac{\sigma}{|e|} \phi_i \right) g,$$

ahol $g|_{\partial\Omega}$.

Az első tagot, ugyanúgy számoljuk, mint a folytonos módszer esetében.

$$\int_{\Omega} f \phi_i \approx |\det AB| \sum_k s_k \cdot f(ABx_k + Ae + b) \cdot \tilde{\phi}_i(Bx_k + e),$$

ahol s_k a súlyok, x_k pedig az integrálási alappontok a $(-1, -1)$, $(-1, 1)$, $(1, -1)$ és $(1, 1)$ pontok által meghatározott négyzet esetén. A w_i 2. tagját csak a peremélek esetén kell kiszámolnunk, mivel ez a tag belső élek esetén nulla.

3.2.4. $L^2(\Omega)$ norma

Az $Sc = w$ egyenletrendszer megoldása után a hibafüggvény $L^2(\Omega)$ normáját számoljuk ki, $\|u - u_{DG}\|_{L^2(\Omega)} = \int_{\Omega} |u - u_{DG}|^2$. A norma értékének meghatározásához szükségünk lesz u_{DG} értékére az integrálási alappontokban. Ehhez kiszámoljuk u_{DG} értékét a rácspontokban és csomópontokban majd elemenként interpolációt végzünk az u_{DG} meghatározása végett. Az interpolációnál $P_k(\tau_h)$ esetén legfeljebb változóikban p -ed fokú polinomot, $Q_k(\tau_h)$ esetén pedig legfeljebb p -ed fokú polinomot keresünk. Az interpolációs értékek kiszámolása a következő módon történik. Tudjuk, hogy $u_{DG} = \sum_i c_i \phi_i$. Ha egy adott elemen szeretnénk kiszámítani az interpolációs értékeket, akkor először elkészítjük a következő mátrixot:

$$\mathcal{I}_{ij} = \phi_j(x_i) \quad i = 1, \dots, (p+1)^2 \\ j = 1, \dots, N.$$

Tehát a mátrixnak annyi sora lesz ahány rácspont és csomópont van összesen egy elemén. Az oszlopok száma az egy elemén lévő bázisfüggvények számával fog meg egyezni. Ekkor ha az $\mathcal{I}_{ij}$ mátrixot, beszorozzuk c azon részével, ami az adott elemhez tartozik, akkor megkapjuk az u_{DG} függvény helyettesítési értékeit az elemén lévő rácspont- és csomópontokban. Ezek lesznek az interpolációs értékek. Az integrálási alappontokat az interpolációval kapott polinomba helyettesítve végezzük el a numerikus integrálást.

4. fejezet

Konvergencia

A következő részben a módszerekre vonatkozó konvergencia tételekről lesz szó.

4.1. Folytonos módszer konvergenciája

4.1.1. Állítás. Az $a(\cdot, \cdot)$ bilineáris forma korlátos a $\|\cdot\|_{H_0^1(\Omega)}$ normában, azaz

$$|a(u, v)| \leq C_1 \|u\|_{H_0^1(\Omega)} \|v\|_{H_0^1(\Omega)}.$$

Bizonyítás: $|a(u, v)| = \int_{\Omega} \nabla u \cdot \nabla v = \langle u, v \rangle_{H_0^1(\Omega)} \leq 1 \cdot \|u\|_{H_0^1(\Omega)} \|v\|_{H_0^1(\Omega)}$ ■

4.1.2. Állítás. Az $a(\cdot, \cdot)$ bilineáris forma koercív a $\|\cdot\|_{H_0^1(\Omega)}$ normában, azaz

$$a(u, u) \geq C_2 \|u\|_{H_0^1(\Omega)}^2.$$

Bizonyítás: $a(u, u) = \int_{\Omega} \nabla u \cdot \nabla u = 1 \cdot \|u\|_{H_0^1(\Omega)}^2$ ■

Mivel a $\|\cdot\|_{H^1(\Omega)}$ és a $\|\cdot\|_{H_0^1(\Omega)}$ norma ekvivalens, ezért a korlátosság és koercivitás igaz $\|\cdot\|_{H^1(\Omega)}$ normában is.

4.1.3. Tétel. Mivel

- a korlátos: $|a(u, v)| \leq C_1 \|u\|_{H^1(\Omega)} \|v\|_{H^1(\Omega)}$,
- a koercív: $a(u, u) \geq C_2 \|u\|_{H^1(\Omega)}^2$,
- a konzisztens: $a(u, v) = lv \quad \forall v \in V_h$,
- háromszögek esetén $P_k(\tau_h)$, téglalapok esetén $Q_k(\tau_h)$ használata során igaz a közelítési tétel: $\|u - u_I\|_{H^1(\Omega)} \leq C_3 h^p |u|_{p+1}$, ahol u_I az interpoláns, p a közelítésnél használt polinomfok, h a felosztásnál használt legnagyobb átmérő

$$\Rightarrow \|u - u_h\|_{H^1(\Omega)} \leq C_4 h^p |u|_{p+1}, \text{ ahol } |u|_{p+1}^2 = \sum_{|\alpha|=p} \int_{\Omega} |\partial^{\alpha} u|^2$$

$L^2(\Omega)$ normában magasabb konvergenciarend érhető el a Nitsche-trükk segítségével [3]:

$$\|u - u_h\|_{L^2(\Omega)} \leq C^* h^{p+1} |u|_{p+1}$$

Nézzünk néhány p és C értéket konkrét példák esetén! Jelölje p_H a $H^1(\Omega)$ normabeli, p_L pedig az $L^2(\Omega)$ normabeli konvergencia rendjét.

1. példa: $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$

elem típusa	p	C_4	p_H	C^*	p_L
háromszög	1	61,15	0,96	20,21	1,91
téglalap	1	40,57	0,99	10,76	2,01
háromszög	2	169,37	1,96	21,55	3
téglalap	2	77,48	1,99	9,74	2,92
háromszög	3	346,65	3	38	4,1
téglalap	3	97,55	2,98	9,5	3,96

2.példa: $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$

elem típusa	p	C_4	p_H	C^*	p_L
háromszög	1	3,93	1	0,6	2,06
téglalap	1	1,36	1	0,38	2
háromszög	2	3,95	1,93	0,55	3,1
téglalap	2	1,38	1,85	0,198	2,83
háromszög	3	4,28	2,83	0,38	3,85
téglalap	3	2,05	2,83	0,21	3,82

3.példa: $(16xy(x - 1)(y - 1))^{16}$

elem típusa	p	C_4	p_H	C^*	p_L
háromszög	1	8,4	0,97	2,67	1,93
téglalap	1	6,48	0,97	1,85	1,96
háromszög	2	16,9	1,88	2,63	2,97
téglalap	2	14,35	1,95	2,01	2,93
háromszög	3	40,11	2,94	4,82	4,06
téglalap	3	24,6	2,95	2,53	3,94

4.2. Nemfolytonos módszer konvergenciája

A nemfolytonos módszer konvergenciájának vizsgálatához definiáljuk a következő normát:

$$\|u\|_{DG}^2 = \int_{\Omega} \|\nabla u\|_{[L^2(\Omega)]^d}^2 + \sum_{e \in \Gamma_D \cup \Gamma_N} \int_e \frac{1}{|e|} \|[u]\|_{L^2(e)}^2 + \sum_{E \in \tau_h} \int_E h \|\partial_{\nu_E} u|_E\|_{L^2(\partial\Omega)}^2$$

4.2.1. Állítás. $a(\cdot, \cdot)_{DG}$ korlátos az $\|\cdot\|_{DG}$ normában, azaz $\exists C_1 > 0$

$$|a_{DG}(u, v)| \leq C_1 \|u\|_{DG} \|v\|_{DG} \quad \forall u, v \in V_{DG}.$$

4.2.2. Állítás. $\exists \sigma_0 > 0$, hogy bármely $\sigma > \sigma_0$ esetén a_{DG} koercív a $\|\cdot\|_{DG}$ normában, azaz $\exists C_2 > 0$

$$a_{DG}(u, u) \geq C_2 \|u\|_{DG}^2 \quad \forall u \in V_{DG}.$$

4.2.3. Tétel. Mivel igaz, hogy

- a_{DG} korlátos a $\|\cdot\|_{DG}$ normában
- a_{DG} koercív a $\|\cdot\|_{DG}$ normában elég nagy σ esetén
- a_{DG} konzisztens
- háromszögek esetén $P_k(\tau_h)$, téglalapok esetén $Q_k(\tau_h)$ használata során igaz a közelítési tétel: $\|u - u_I\|_{DG} \leq C' h^p |u|_{p+1}$, ahol a közelítésnél használt függvényekről sem tesszük fel, hogy folytonosak

$$\Rightarrow \|u - u_{DG}\|_{DG} \leq C h^p |u|_{p+1}, \text{ ahol } |u|_{p+1}^2 = \sum_{|\alpha|=p} \int_{\Omega} |\partial^{\alpha} u|^2$$

Szimmetrikus esetben, azaz $\varepsilon = -1$ esetén, a folytonos esethez hasonlóan $\|\cdot\|_{L^2(\Omega)}$ normában a következő igaz a konvergenciára:

$$\|u - u_{DG}\|_{L^2(\Omega)} \leq C^* h^{p+1} |u|_{p+1}$$

Példák nemfolytonos módszer esetén $\|\cdot\|_{L^2(\Omega)}$ norma esetén:

1. példa: $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$

elem típusa	p	V_{DG}	C^*	p_L
háromszög	1	$P_k(\tau_h)$	12,02	1,84
téglalap	1	$Q_k(\tau_h)$	7,64	1,9
téglalap	1	$P_k(\tau_h)$	2,33	0,86
háromszög	2	$P_k(\tau_h)$	22,14	3,01
téglalap	2	$Q_k(\tau_h)$	9,69	2,94
téglalap	2	$P_k(\tau_h)$	12,01	1,9
háromszög	3	$P_k(\tau_h)$	36,01	4,03
téglalap	3	$Q_k(\tau_h)$	8,78	3,93
téglalap	3	$P_k(\tau_h)$	48,22	3,57

2.példa: $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$

elem típusa	p	V_{DG}	C^*	p_L
háromszög	1	$P_k(\tau_h)$	0,34	1,94
téglalap	1	$Q_k(\tau_h)$	0,15	1,83
téglalap	1	$P_k(\tau_h)$	0,96	0,69
háromszög	2	$P_k(\tau_h)$	0,43	3,01
téglalap	2	$Q_k(\tau_h)$	0,15	2,79
téglalap	2	$P_k(\tau_h)$	1,88	0,98
háromszög	3	$P_k(\tau_h)$	0,35	3,83
téglalap	3	$Q_k(\tau_h)$	0,16	3,77
téglalap	3	$P_k(\tau_h)$	2,23	1

3.példa: $(16xy(x - 1)(y - 1))^{16}$

elem típusa	p	V_{DG}	C^*	p_L
háromszög	1	$P_k(\tau_h)$	1,85	1,89
téglalap	1	$Q_k(\tau_h)$	1,36	1,87
téglalap	1	$P_k(\tau_h)$	0,63	1,09
háromszög	2	$P_k(\tau_h)$	2,93	3,01
téglalap	2	$Q_k(\tau_h)$	2,14	2,97
téglalap	2	$P_k(\tau_h)$	1,91	1,94
háromszög	3	$P_k(\tau_h)$	4,36	3,83
téglalap	3	$Q_k(\tau_h)$	2,31	3,98
téglalap	3	$P_k(\tau_h)$	10,76	3,83

A téglalapelemekkel dolgozó, $P_k(\tau_h)$ alteret használó nemfolytonos módszer esetében nem ismert interpolációs becslés, így az előző tétel sem érvényes. Mivel a kódban nem jelentett nagy módosítást a $Q_k(\tau_h)$ -ről $P_k(\tau_h)$ -ra váltás, ezért megnéztem $P_k(\tau_h)$ -ra is, hogy milyen p_L értékeket kapunk. Ha megnézzük a táblázatok megfelelő oszlopában ezeket az értékeket, akkor azt látjuk, hogy a p_L értéke nem éri el a $p + 1$ -et. Tehát téglalapelemek esetén nem elég a kevesebb bázisfüggvényből álló $P_k(\tau_h)$ altér a konvergenciarend eléréséhez, szükség van a $Q_k(\tau_h)$ altérre.

5. fejezet

Összehasonlítás

A dolgozatom során tárigény és konvergencia szempontjából hasonlítottam össze a folytonos és nemfolytonos módszert. A tárigény esetén az S mátrixot fogjuk vizsgálni. Mivel S ritkamátrix, ezért a letárolt elemek száma a sorok számával lesz arányos. Sorok száma $n \times n$ -es felosztás mellett, legfeljebb p -ed fokú bázisfüggvények mellett:

- folytonos módszer:
  - háromszölemek esetén: $(pn + 1)^2$
  - téglalapelemek esetén: $(pn + 1)^2$
- nemfolytonos módszer:
  - háromszölemek esetén: $4n^2 \frac{(p+1)(p+2)}{2}$
  - téglalapelemek esetén: $n^2(p + 1)^2$

Konvergencia szerint $\|\cdot\|_{L^2(\Omega)}$ normában történik az összehasonlítás. Vezessük be a következő jelölést: $\tilde{C} := C^* \cdot |u|_{p+1}$.

Mivel a téglalapelemeket használó nemfolytonos módszernél a $V_{DG} = P_k(\tau_h)$ választással nem kapható meg a $p + 1$ -es konvergenciarend a korábbiakban táblázatban összefoglalt eredmények szerint, ezért az összehasonlítás során ezen típusú módszerrel nem foglalkozunk. Így a háromszögelemeknél a folytonos és nemfolytonos módszernél is $P_k(\tau_h)$, téglalapelemeknél pedig $Q_k(\tau_h)$ lesz a véges dimenziós altér.

Az összehasonlításhoz definiáljuk a következő hatékonysági függvényt:

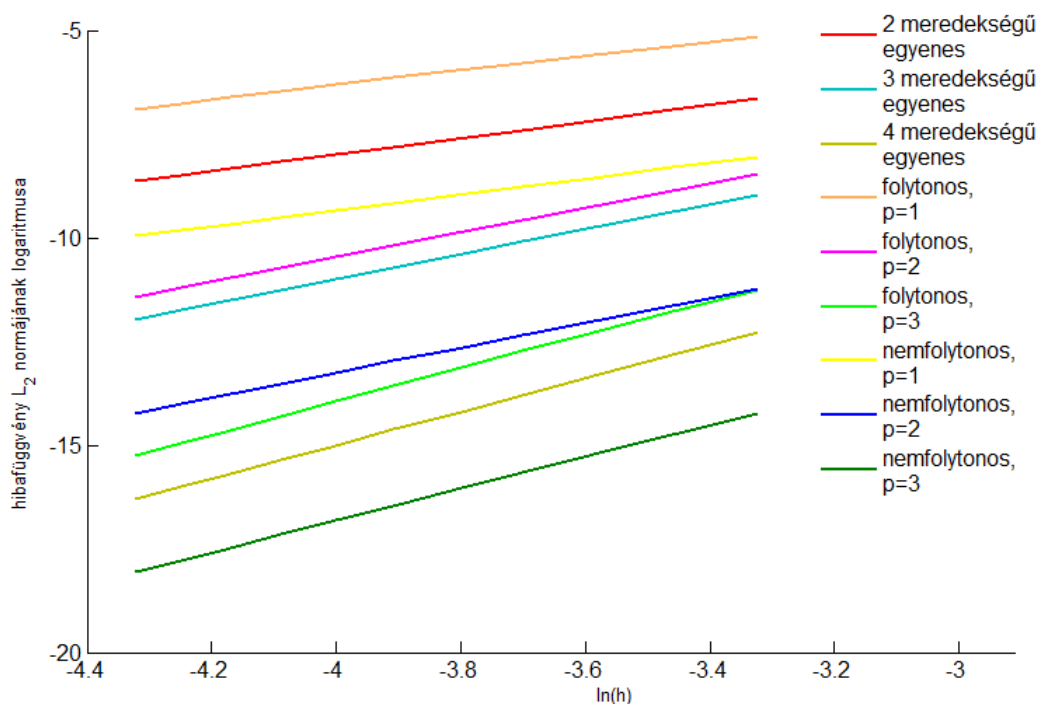
$$H := \frac{\tilde{C}_f}{\tilde{C}_{DG}} \cdot \frac{M_f}{M_{DG}},$$

ahol M_f a folytonos módszer tárigénye, M_{DG} a nemfolytonos módszer tárigénye, $\tilde{C}_f$ a folytonos módszerhez, $\tilde{C}_{DG}$ pedig a nemfolytonos módszerhez tartozik.

Ekkor ha $H < 1$ akkor a folytonos módszer, ha $H > 1$ akkor pedig nemfolytonos módszer a hatékonyabb.

5.1. Eredmények háromszögelemekkel

Ebben a részben a háromszögelemes módszerek kerülnek összehasonlításra. A konvergencia ábrák a következő módon készültek. Az Ω felosztása 10×10 -es rácstól megy 20×20 -as vagy 50×50 -es rácsig. Az ábrákon az x tengelyen a felosztás logaritmus, az y tengelyen pedig a hiba $\|\cdot\|_{L^2(\Omega)}$ normájának logaritmus, az y tengelyen pedig a hiba $\|\cdot\|_{L^2(\Omega)}$ normájának logaritmus található. Első példaként tekintünk a $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvényt!

5.1. ábra. Konvergenciaábra $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

A kapott $\tilde{C}$ értékek táblázatba foglalva:

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 50×50 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	2,67	2601	0,125
nemfolytonos	1,85	30000	

5.2. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 1$

A táblázatból kiolvasható, hogy habár a nemfolytonos módszer $\tilde{C}$ értéke a kisebb, a nagy méretkülönbség miatt H értéke kisebb, mint 1. Ez azt jelenti, hogy erre a

tesztfüggvényre a folytonos módszer a hatékonyabb.

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	2,63	1681	0,157
nemfolytonos	2,93	9600	

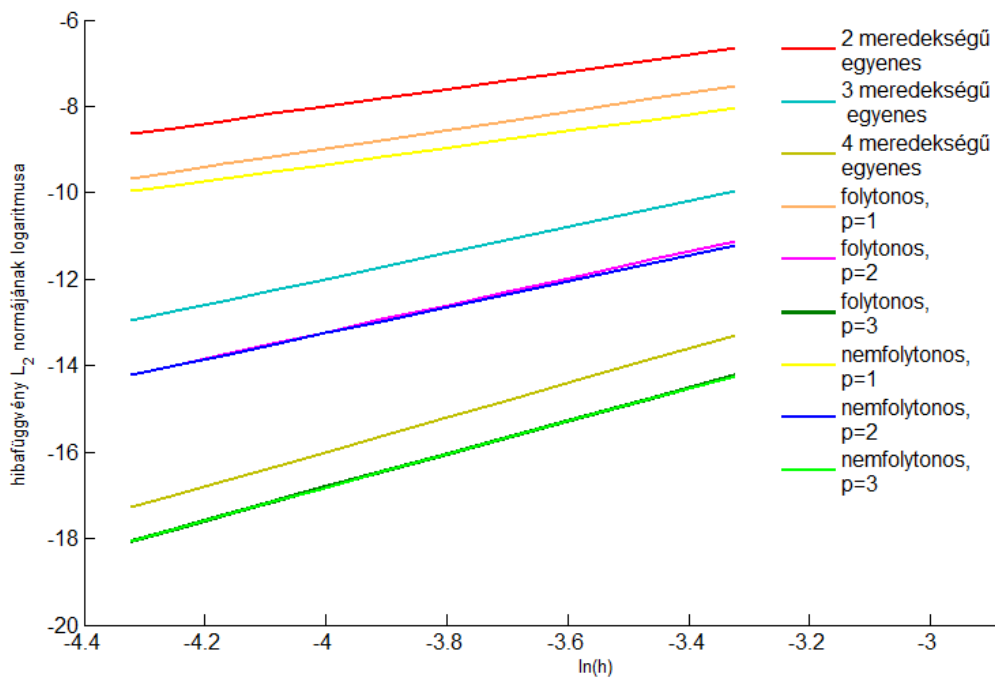
5.3. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	4,82	3721	0,157
nemfolytonos	4,36	16000	

5.4. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 3$

Következő példánk: $\ln((x+0.1)^2 + (y+0.1)^2)$.

5.5. ábra. Konvergenciaábra $\ln((x+0.1)^2 + (y+0.1)^2)$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 50×50 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,6	2601	0,154
nemfolytonos	0,34	30000	

5.6. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 1$

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,55	1681	0,224
nemfolytonos	0,43	9600	

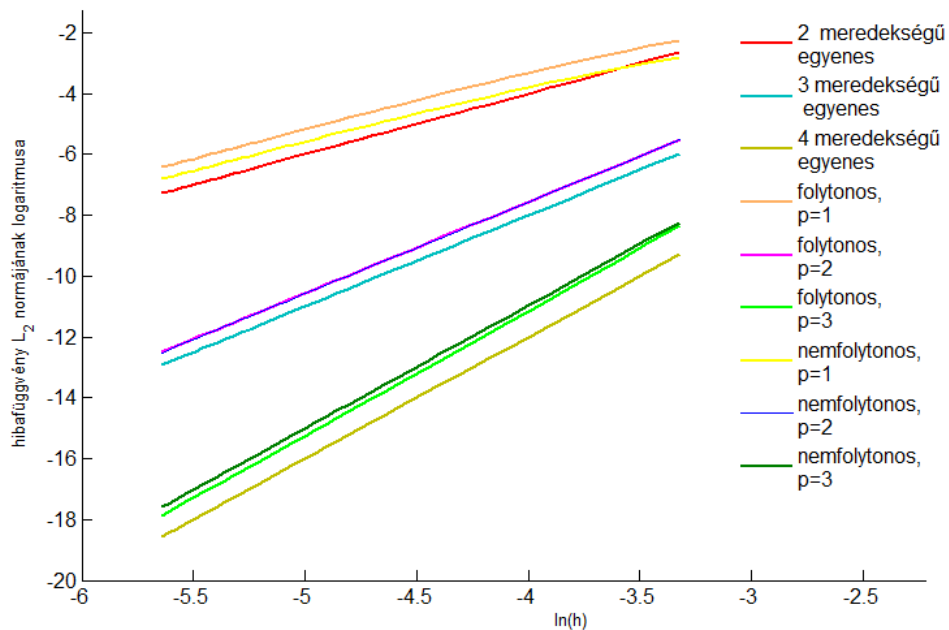
5.7. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,38	3721	0,25
nemfolytonos	0,35	16000	

5.8. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 3$

3. példa: $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$

5.9. ábra. Konvergenciaábra $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 50×50 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	20,21	2601	0,146
nemfolytonos	12,02	30000	

5.10. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 1$

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 50×50 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	21,55	10201	0,166
nemfolytonos	22,14	60000	

5.11. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 50×50 :

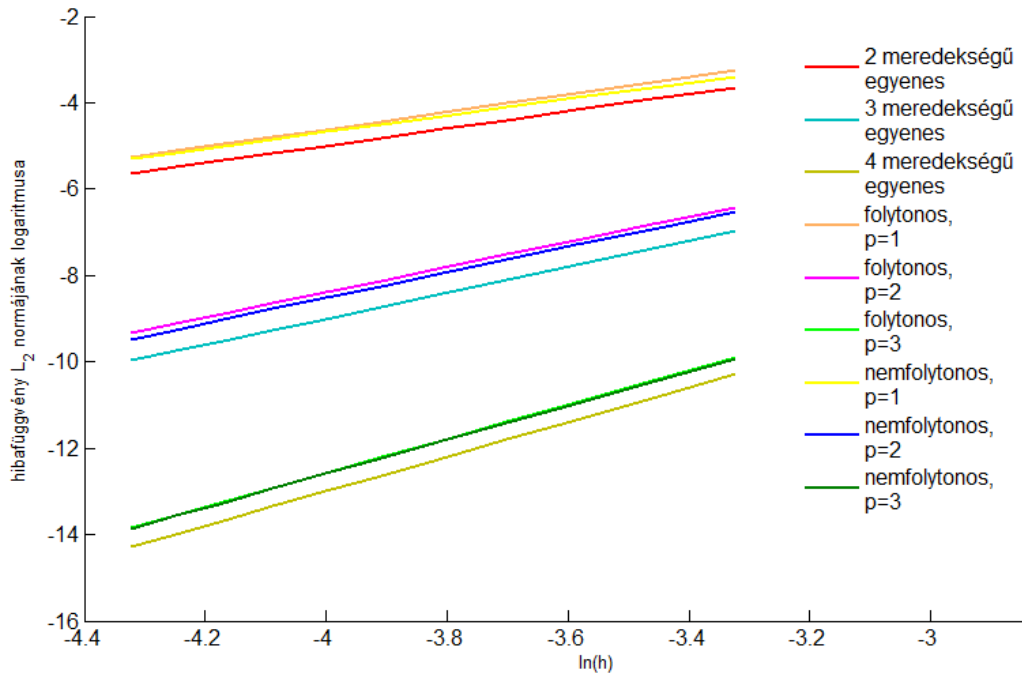
	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	38	22801	0,166
nemfolytonos	36,01	100000	

5.12. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 3$

5.2. Eredmények téglalapelemekkel

A következő részben a téglalapelemekkel dolgozó módszereket hasonlítom össze.

1. tesztfüggvény: $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$.

5.13. ábra. Konvergenciaábra $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	10,76	441	0,388
nemfolytonos	7,64	1600	

5.14. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 1$

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	9,74	1681	0,469
nemfolytonos	9,69	3600	

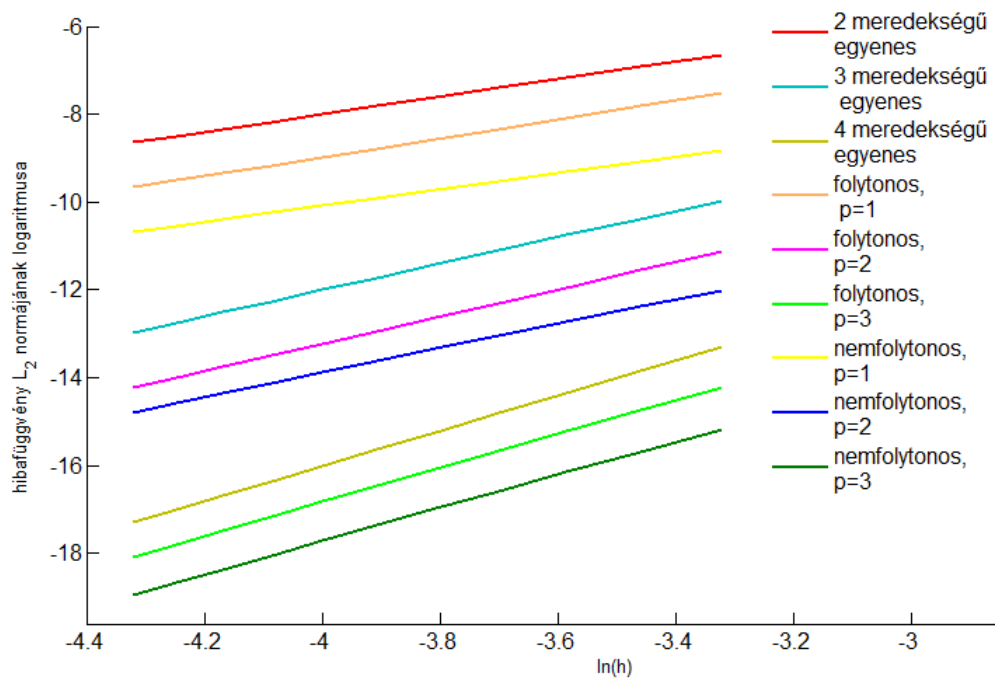
5.15. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	9,5	3721	0,629
nemfolytonos	8,78	6400	

5.16. ábra. H kiszámítása $\sin(5\pi x)\sin(4\pi y)$ függvény esetében, $p = 3$

2. példa: $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$.

5.17. ábra. Konvergenciaábra $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,38	441	0,698
nemfolytonos	0,15	1600	

5.18. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 1$

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,198	1681	0,616
nemfolytonos	0,15	3600	

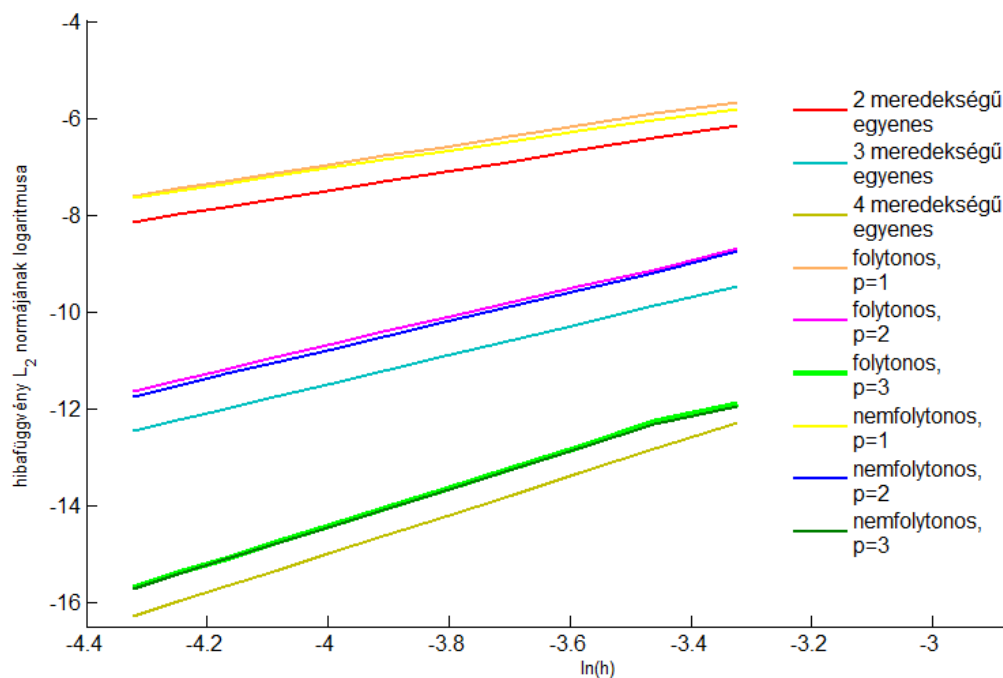
5.19. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	0,21	3721	0,763
nemfolytonos	0,16	6400	

5.20. ábra. H kiszámítása $\ln((x + 0.1)^2 + (y + 0.1)^2)$ függvény esetében, $p = 3$

Utolsóként tesztelt függvény: $(16xy(x - 1)(y - 1))^{16}$.

5.21. ábra. Konvergenciaábra $(16xy(x - 1)(y - 1))^{16}$ függvény esetében $p = 1, 2, 3$ választással

$p = 1$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	1,85	441	0,375
nemfolytonos	1,37	1600	

5.22. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 1$

$p = 2$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	2,01	1681	0,439
nemfolytonos	2,14	3600	

5.23. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 2$

$p = 3$ eset, maximum rácsméret: 20×20 :

	$\tilde{C}$	M	H
folytonos	2,53	3721	0,637
nemfolytonos	2,31	6400	

5.24. ábra. H kiszámítása $(16xy(x-1)(y-1))^{16}$ függvény esetében, $p = 3$

$n \geq 2$ esetén a nemfolytonos módszer tárigénye mindig nagyobb. Így az a kérdés, hogy kisebb-e a nemfolytonos módszer $\tilde{C}$ értéke és ha igen, mennyivel. A tesztelés során az eredmények azt mutatták, hogy általában a folytonos módszer $\tilde{C}$ értéke a nagyobb. Azonban a különbség nem jelentős. Ez az ábrákon is jól megfigyelhető, hiszen a legtöbb esetben a módszerekhez tartozó egyenesek nagyon közel vannak egymáshoz. Így a nemfolytonos módszer tárigénye nagyobb annyival, hogy a hatékonysági függvény kisebb 1-nél. Tehát az összehasonlítás során a folytonos módszer bizonyult hatékonyabbnak.

Irodalomjegyzék

- [1] D. A. Di Pietro és A. Ern. *Mathematical aspects of discontinuous Galerkin methods, volume 69 of Mathématiques & Applications (Berlin) [Mathematics & Applications]*. Springer, Heidelberg, 2012.
- [2] B. Rivière. *Discontinuous Galerkin methods for solving elliptic and parabolic equations*, volume 35 of *Frontiers in Applied Mathematics*. Society for Industrial and Applied Mathematics (SIAM), Philadelphia, PA, 2008. Theory and implementation.
- [3] Horváth Róbert, Izsák Ferenc és Karátson János: Parciális differenciálegyenletek numerikus módszerei számítógépes alkalmazásokkal
- [4] Horváth Tamás: Nemfolytonos Galjorkin módszer leírása
- [5] P. Solin, K. Segeth és I. Dolezel: *Higher-Order Finite Element Methods*, Chapman & Hall/CRC Press, 2003.
- [6] Stoyan Gisbert és Takó Galina: *Numerikus módszerek 1.*, Typotex, 2002.